

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-372-9-53>

**PROTECTION OF PERSONAL DATA USED TO ENSURE
THE ACTIVITIES OF CRIMINAL JUSTICE BODIES, TAKING
INTO ACCOUNT THE STANDARDS OF THE EUROPEAN UNION
AND THE PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT
OF HUMAN RIGHTS**

**ОХОРОНА ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ,
ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ В ЦІЛЯХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ
З УРАХУВАННЯМ СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
ТА ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ¹**

Норпуниук О. Р.

*Candidate of Legal Sciences
(PhD in Law), Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Criminal-Law Disciplines,
Lviv State University of Internal Affairs
Lviv, Ukraine*

Горпинюк О. П.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін,
Львівський державний університет
внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Глобальні інформаційні системи сучасного світу з однієї сторони сприяють спілкуванню між окремими людьми, допомагають опанувати якомога більше різноаспектних явищ і процесів суспільного життя, а з іншої сторони вимагають більше уваги приділяти захисту інформації, особливо тієї, яка зберігається в автоматизованих базах даних. Збирання, зберігання та використання персональних даних, які розміщуються в різноманітних базах даних в сучасному світі вважається скоріше правилом, аніж винятком. В багатьох випадках така обробка персональних даних є виправданою та необхідною з метою захисту національних інтересів чи запобігання вчиненню кримінальних правопорушень. Органи державної влади отримують законний доступ до особистої інформації з метою об'єктивного та всебічного розслідування

---

¹ «Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури (ЕАСЕА). Ні Європейський Союз, ні Європейське виконавче агентство з питань освіти та культури (ЕАСЕА) не можуть нести за них відповідальність».

посягань, запобігання їх вчиненню. Одночасно постає питання належного правового захисту персональних даних. Персональні дані вважаються складовою права на повагу до приватного та сімейного життя, яке гарантується як національним законодавством, так і численними міжнародними актами. Враховуючи те, що з червня 2022 року Україна отримала статус кандидата в члени Європейського Союзу (далі – ЄС), під час приведення вітчизняного законодавства у відповідність до міжнародних договорів, потрібно враховувати й Директиви ЄС.

У 2016 році ЄС завершив довгоочікувані реформи захисту персональних даних і прийняв два нові законодавчі акти. На сьогодні, персональні дані захищаються Загальним регламентом захисту персональних даних 2016/679 та Директивою 2016/680 про захист персональних даних для поліції та органів кримінальної юстиції [1, с. 7].

З метою ефективного виявлення, розслідування та запобігання кримінальним правопорушенням з урахуванням стрімкого розвитку інформаційних технологій ключову роль відіграють положення Директиви Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/680 від 27 квітня 2016 року «Про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних компетентними органами для цілей запобігання, розслідування, виявлення або переслідування за вчинення кримінальних злочинів або виконання кримінальних покарань і про вільний рух таких даних, а також скасування Рамкового рішення Ради 2008/977/ЈНА» (Далі – Директива 2016/680) [2].

У ЗУ від 1 червня 2010 року «Про захист персональних даних» врегульовано права суб'єктів персональних даних: а) право на доступ до своїх персональних даних (п. 3 ст. 8) [3]; б) право пред'являти вмотивовану вимогу щодо зміни або знищення своїх персональних даних будь-яким володільцем та розпорядником персональних даних, якщо ці персональні дані обробляються незаконно чи є недостовірними (п. 6 ст. 8) [3]; в) право захищати свої персональні дані від незаконної обробки та випадкової втрати, знищення, пошкодження у зв'язку з умисним приховуванням, ненаданням чи несвоєчасним їх наданням, а також захист від надання відомостей, що є недостовірними чи ганьблять честь, гідність та ділову репутацію фізичної особи (п. 7 ст. 8) [3]. Безсумнівно позитивним законодавчим положенням ЗУ «Про захист персональних даних» є норма про право суб'єкта персональних даних звертатися із скаргами на обробку своїх персональних даних до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або до суду

(п. 8 ст. 8) [3], адже таким чином встановлюється певний судовий контроль, який захищає від можливого свавілля у сфері захисту особистої інформації з боку недобросовісних розпорядників персональних даних. Однак видається, що обробка персональних даних для цілей діяльності національної поліції та органів кримінальної юстиції потребує додаткових спеціальних нормативних гарантій, що унеможливають зловживання особистими правами громадян.

Видається, що значний ризик несанкціонованої обробки та використання персональних даних мають ті відомості, які зберігаються у різних базах даних, електронних реєстрах, архівах тощо. Адже стрімкий розвиток новітніх технологій неминуче породжує найрізноманітніші загрози витоку інформації, які зберігаються в електронному вигляді.

В Україні створено низку баз даних з конфіденційною інформацією про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, засуджених осіб, осіб взятих під варту. На сьогодні відомо щонайменше про існування трьох бази даних з персональною інформацією для цілей діяльності у сфері кримінальної юстиції. Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення (Реєстр корупціонерів) – це портал, де міститься інформація про всіх фізичних та юридичних осіб, які вчинили корупційні правопорушення. НАЗК виступає адміністратором цього реєстру з 2019 року [4], і який діє відповідно до Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення [5]; Реєстр засуджених осіб, узятих під варту, суб'єктів пробації, держателем якого виступає Міністерство Юстиції України; Єдиний реєстр осіб, засуджених за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи, який є складовою частиною Реєстру засуджених осіб та містить відомості про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи, у тому числі осіб, судимість яких за такі кримінальні правопорушення знята або погашена в установленому законом порядку. Правове регулювання цього реєстру здійснюється на підставі Наказу Міністерства юстиції України від 26.06.2018 року № 2023/5 «Про затвердження Порядку формування та ведення Єдиного реєстру засуджених та осіб, узятих під варту» [6]. Принагідно зазначимо, що останній нормативний документ не передбачає положень про строки зберігання особистих даних у реєстрах, зміну та виправлення неточної інформації про особу на її вимогу, не передбачено особливих умов щодо

ведення Єдиного реєстру осіб, засуджених за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи тощо. Порядок формування та ведення Єдиного реєстру засуджених та осіб, узятих під варту містить єдину однозначно сформульовану норму про надання відомостей з Реєстру будь-якій фізичній особі щодо інформації про себе за її письмовою заявою (розділ V. Надання відомостей з Реєстру). Водночас Єдиний реєстр осіб, засуджених за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи містить також інформацію про осіб, судимість яких за такі кримінальні правопорушення знята або погашена в установленому законом порядку. Тому закономірно, що виникають питання з доцільністю та строками збереження такої інформації у відповідній базі даних. Своєю чергою Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення передбачає чіткі норми про категорії персональних даних, які заносяться до цього Реєстру (п. 6 розділу II. Формування та ведення Реєстру); чіткий перелік підстав для вилучення з Реєстру відомостей про особу, яка вчинила корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення (п.8 розділу II. Формування та ведення Реєстру). Проте зазначене Положення не містить жодних вказівок щодо виправлення недостовірної або неточної інформації про особу на її вимогу та інших запобіжників, які унеможливають зловживання з персональними даними.

У цьому зв'язку варто звернути особливу увагу на положення Директиви 2016/680, які визначають основні принципи та правила обробки і захисту персональних даних для цілей запобігання, розслідування, виявлення, або переслідування за вчинення кримінальних злочинів або виконання кримінальних покарань. Відповідно до ст. 14 Директиви 2016/680 встановлено право суб'єкта даних отримати від контролера підтвердження того, чи обробляються персональні дані, що його стосуються, і якщо це так, право отримати наступну інформацію: про мету та правову основу обробки; про категорії персональних даних; про одержувачів, яким було розкрито персональні дані, зокрема одержувачів у третіх країнах або міжнародних організаціях; якщо це можливо передбачуваний період, протягом якого персональні дані будуть зберігатися, або, якщо це неможливо, критерії, які використовуються для визначення цього періоду; вимагати від контролера виправлення чи видалення персональних даних або обмеження обробки персональних даних стосовно суб'єкта даних; подати скаргу до наглядового органу та контактні дані наглядового

органу; передачу персональних даних, що обробляються, та будь якої доступної інформації щодо їх походження [2].

Обмеження щодо вищевказаних прав можуть частково або повністю встановлюватися, якщо це є необхідним і пропорційним у демократичному суспільстві з належним урахуванням основних прав та законних інтересів відповідної фізичної особи з метою уникнути перешкоджанню офіційним або юридичним запитам, розслідуванням або процедурам; попередженню, виявленню, розслідуванню, чи судовому переслідуванню кримінальних правопорушень або виконанню кримінальних покарань; з метою захисту громадської безпеки, національної безпеки та прав і свобод інших осіб [2].

Нормативні приписи, визначені Директивою 2016/680 знаходять втілення в основних стандартах розуміння права на повагу до приватного і сімейного життя Європейської конвенції з прав людини (ст. 8) в інтерпретації Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Зокрема справа «Case of Catt v. the United Kingdom» (Applications no. 43514/15)[7] стосувалась збору та обробки персональних даних органами поліції в спеціальній базі даних, у якій містилися відомості про осіб групи за назвою Smash EDO, яка вважалась екстремістською. Заявник стверджував, що обсяг бази даних може довільно коректуватися поліцією; дані зберігаються протягом надмірно тривалих періодів на підставі того, що вона в цілому може бути корисною; окрім того ці дані підлягають автоматичній і ручній обробці. Цікаво, що у рішенні ЄСПЛ визнав наявність нагальної потреби у зборі персональних даних заявника і погодився з позицією національного Верховного Суду, що поліція спочатку має зібрати дані, перш ніж оцінювати їх цінність. Також ЄСПЛ погодився з національними судами, що поліція мала очевидну роль у відстеженні протестів Smash EDO, де діяльність цієї групи була відомою як насильницька та потенційно злочинна. Таким чином, навіть якщо самого заявника не підозрювали в безпосередній причетності до злочинної діяльності цієї групи, для поліції було виправдано зібрати його особисті дані. Однак ЄСПЛ зауважив, що персональні дані заявника фактично розкривали його політичні погляди, які належать до спеціальних категорій конфіденційних даних, які потребують підвищеного рівня захисту і це було центральною темою у питанні охорони такої інформації. ЄСПЛ підкреслив у цьому рішенні, що поліція могла мати нагальну потребу зберігати персональні дані заявника протягом певного періоду часу після їх збору. Однак відсутність будь-яких правил, що встановлюють остаточний максимальний термін

зберігання персональних даних заявника фактично не відповідало пропорційності мети їх збереження, про яку заявляли органи поліції.

Таким чином враховуючи євроінтеграційний напрямок розвитку України національне законодавство щодо захисту персональних даних, які зберігаються в автоматизованих системах в цілях забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції потребує перегляду з метою максимального врахування міжнародних стандартів.

Література:

1. Дяковський О.С., Кортукова Т.О. Правове регулювання захисту персональних даних в Європейському Союзі. *Юридичний науковий електронний журнал* 2023. № 7 С. 266–269. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/61>

2. On the protection of natural persons with regard to the processing of personal data by competent authorities for the purposes of the prevention, investigation, detection or prosecution of criminal offences or the execution of criminal penalties, and on the free movement of such data, and repealing Council Framework Decision 2008/977/JHA: DIRECTIVE (EU) 2016/680 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 27 April 2016. URL.:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0680&qid=1698429375066> (Дата звернення: 27.10.2023)

3. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (Дата звернення: 27.10.2023)

4. Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. База знань НАЗК. URL.: <https://corruptinfo.nazk.gov.ua>(Дата звернення: 27.10.2023)

5. Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення: Рішення НАЗК від 09.02.2018 № 166. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0345-18#Text>(Дата звернення: 27.10.2023)

6. Про затвердження Порядку формування та ведення Єдиного реєстру засуджених та осіб, узятих під варту: Наказ Міністерства юстиції України від 26.06.2018 року № 2023/5. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0762-18>(Дата звернення: 27.10.2023)

7. CASE OF CATT v. THE UNITED KINGDOM: Applications no. 43514/15, 24 January 2019. URL.:<https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-189424>